

KNOCKaRT

Museum of Everything

GELIJKE RECHTEN VOOR ALLE KUNSTENAARS

James Brett: "Het is onze taak om 'de onontdekte, onbedoelde, ongetrainde, en niet geclassificeerde kunstenaars van de moderne tijd' binnen de context van de kunst te plaatsen en ze niet buiten te sluiten als outsiders. Wij strijden voor het universele recht op vrije beeldende expressie... niet voor een kleine groep van uitverkorenen, maar voor iedereen!"

Een driftig mannetje met een missie, deze museum-directeur met zijn reizende kunstcollectie. Ik mag dat wel. Niet dat ik het in alles met hem eens ben. De term Outsider art mag van mij gewoon gehandhaafd blijven. In het themanummer Outsider art van het tijdschrift Kunstschrift spreekt hoofdredacteur Mariette Haveman van een geuzennaam en daar sluit ik me graag bij aan. De term Outsider art is een algemeen gehanteerd begrip in de kunsthistorie. Brett's alternatief is niet echt bruikbaar in de praktijk. Hij pleit ervoor de door hem uitverkoren 'groep individuele niet-academische kunstenaars te beschrijven als onontdekte, onbedoelde, ongetrainde en niet geclassificeerde kunstenaars van de moderne tijd.'

Museum of Everything

James Brett speurt de hele wereld af op zoek naar onontdekte oeuvres van ongeschoolde kunstenaars. Zijn verzameling was als een reizende tentoonstelling te zien in toonaangevende musea in Parijs, Moskou en Londen en in 2013 zelfs op de Biennale in Venetië. En nu is de collectie neergestreken in de Kunsthal in Rotterdam, waar je haar tot 22 mei 2016 kunt bezichtigen. In een labyrint van zaaltjes en gangen is een overweldigende hoeveelheid van ruim 1000 kunstwerken van 100 kunstenaars te zien. Er is geen ontsnappen aan. Het is een indringende ervaring om zo geconfronteerd te worden met de innerlijke werelden van al die outsiders. James Brett is niet de enige verzamelaar van Outsider art en zeker niet de eerste.

Prinzhorn: kunst en psychiatrie

De vroegste belangrijke collectie was de verzameling Prinzhorn in de psychiatrische universiteitskliniek in Heidelberg. Prinzhorn kreeg in 1920 van hoofdpsychiater Karl Willmans de opdracht om onderzoek te doen naar de relatie tussen geestesziekten en de creatieve uitingen van patiënten. Hiervoor bracht hij een verzameling van meer dan 5000 kunstwerken van ongeveer 450 patiënten van Duitse en Oostenrijkse klinieken bijeen. In 1922 publiceerde Prinzhorn zijn onderzoeksresultaten in het boek 'Bildnerie des Geisteskranken: geesteszieken waren mentaal en sociaal geïsoleerde 'buitenstaanders' met een zuivere, oorspronkelijke en spontane creativiteit.

Primitivisme in de moderne kunst

De Prinzhorn collectie was een belangrijke inspiratiebron voor moderne kunstenaars in de eerste helft van de 20e eeuw. Kunstenaars als Paul Klee, Max Ernst, Picasso, Kandinsky en de Surrealisten grepen in hun werk terug naar volkskunst, kindertekeningen, etnografische kunst, naïeve kunst en kunst van geesteszieken. Zij bewonderden de originaliteit en oorspronkelijkheid in deze primitieve kunstvormen. Kwaliteiten die ze ook nastreefden in hun eigen kunstwerken.

**"For me, insanity is super
sanity. The normal is
psychotic. Normal means
lack of imagination, lack
of creativity."**

Jean Dubuffet

Jean Dubuffet: Art Brut

Een bekende pionier van de Outsider art was beeldend kunstenaar Jean Dubuffet. Hij verzoon in 1945 de term 'Art Brut', rauwe kunst, tegenover de term 'Art Culturel', de gevestigde kunstwereld. Dubuffet bewonderde de oorspronkelijkheid van de kunstuitingen van geesteszieken, bezocht psychiatrische klinieken, verzamelde kunst van psychiatrische patiënten en liet zich in zijn eigen kunst erdoor inspireren. Binnen zijn Compagnie de l'Art Brut (1948-1951) organiseerde Dubuffet samen met Andre Breton, voorvechter van de Surrealisten, geruchtmakende tentoonstellingen van onder andere Adolf Wölfli en Aloïse Corbaz, die beide ook in de Kunsthall te zien zijn. De collectie die Dubuffet bijeenbracht bestaat nog steeds en huist in Lausanne. Adolf Wölfli (1864-1930) Bern, Switzerland "The man, the myth, the maker, encouraged by Dr Walter Morgenthaler, whose impossibly hallucinogenic visions and texts exemplified not only his own creative essence, but that of the entire field of Art Brut." Citaat tekstbordje binnen de tentoonstelling van het Museum of Everything in de Kunsthall

Outsider art

De term Outsider art werd in 1972 gelanceerd door de Engelse kunsthistoricus Roger Cardinal in zijn publicatie 'Singular visions'. Om de begrippen 'Insiders' en 'Outsiders' te definiëren gebruikte Cardinal de metafoer van een verlichte stad met daaromheen een wirwar van sloppen en steegjes. Het stadscentrum staat voor de geïnstitutionaliseerde Westerse kunstwereld. Aan de rand van de stad is een soort niemandsland waar nomaden wonen, die zich creatief uiten vanuit een innerlijke drang, zonder zich iets aan te trekken van trends of commercie. Zonder enige kunstopleiding geven deze outsiders hun fantasieën, dromen of psychosen vorm. Echter binnen hun solistische levenswerk zijn Cardinal's Outsiders de insiders en wij de buitenstaanders. Met zijn opstelling van het Museum of Everything in de Kunsthall maakt Brett deze kluzenaarskunst voor ons toegankelijk.

Adolf Wölfli (1864-1930) Bern, Switzerland

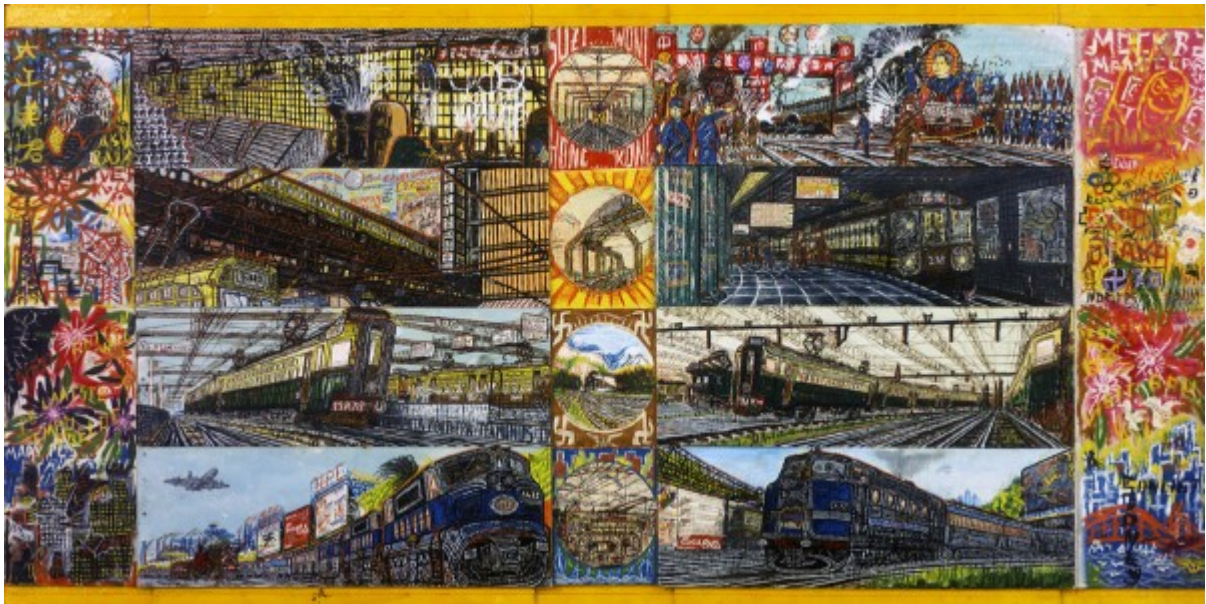
De Stadshof-collectie

De Nederlandse Stichting Collectie De Stadshof verzamelt en bevordert al 25 jaar 'outsiderkunst, art brut en naïeve kunst, kunstwerken die gemaakt zijn buiten het officiële kunstcircuit'. De collectie telt meer dan 6000 werken van bijna 400 outsiderkunstenaars. Vanaf 1994 was een selectie uit de collectie te zien in het museum De Stadshof in Zwolle. Nadat de gemeente haar subsidie aan de stichting stopzette, kwam de Stadshof-collectie in 2002 in langdurige bruikleen van het Belgische Museum van de Psychiatrie, Dr. Guislain in Gent. In 2015 waren 200 werken tijdelijk te zien in het Gemeentemuseum Den Haag in de tentoonstelling 'Outsider Art. Creativiteit buiten de kaders'.

De Dolhuys-collectie in het Outsider Art Museum Amsterdam

Een tweede belangrijke Nederlandse verzameling is de collectie Outsider art van het Museum voor de Geest: het Dolhuys, dat sinds 2005 gevestigd is in het voormalige Haarlemse Dolhuys. Het museum is een initiatief van een aantal GGZ instellingen, die hun collecties overdroegen aan de Stichting Museum Het Dolhuys. Inmiddels beschikt Het Dolhuys over een aankoopfonds voor eigen collectie outsiderkunst. Omdat het museumgebouw in Haarlem te klein is, werd op 5 februari 2016 binnen de nieuwbouw van de Hermitage Amsterdam Het Outsider Art Museum opgericht, waar je een selectie van de Dolhuys collectie permanent kunt bezichtigen. Ik heb zelf het museum

nog niet bezocht, maar ben dat binnenkort zeker van plan. Het lijkt me interessant om de opstellingen in de Hermitage en de Kunsthal met elkaar te vergelijken.

Willem van Genk

Literatuur

Berkum, Ans van, *Outsider art* in Adi Martis en Mieke Rijnders (red), *Expressionisme en primitivisme in de beeldende kunst van de twintigste eeuw* (Heerlen 2001)

Bos, Jeanette van de, *Kunst / Psychiatrie, kunst als communicatiemiddel*, masterthesis (Utrecht 2007) [online](#)

Openbaar Kunstbezit, *Kunstschrift of Everything, Outsider art*, *Kunstschrift* (2016-1)

Witte, Marieke de, *De perceptie van het kunstenaarschap van psychiatrische patiënten door Prinzhorn en Dubuffet*, masterproef, (Gent 2009)

Websites

Collectie De Stadshof <http://www.collectiedestadshof.nl>

Dolhuys, Museum van de geest <http://www.hetdolhuys.nl/pers/eerste-outsider-art-museum-in-nederland>

Museum Dr. Guislain,

kunstcollectie <http://www.museumdrguislain.be/nl/Collectie/Index/2881/kunstcollectie>

Museum of Everything <http://www.musevery.nl/>

Museum of Everything – Kunsthal, <http://www.kunsthall.nl/nl/tentoonstellingen/the-museum-of-everything/>

Hermitage Amsterdam, Outsider Art

Museum http://www.hermitage.nl/nl/tentoonstellingen/outsider_art/index.htm